

КОЛОМІЄЦЬ Я. Л.,
здобувач кафедри земельного
та аграрного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 349.42

**ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ
ОКРЕМИХ ВИДІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ**

У статті на підставі характеристики правового регулювання ліцензування окремих видів виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері.

***Ключові слова:** виробничо-господарська діяльність, сільськогосподарський товаровиробник, ліцензування, обмеження у здійсненні виробничо-господарської діяльності.*

В статье на основе характеристики правового регулирования лицензирования отдельных видов производственно-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных товаропроизводителей внесены предложения по усовершенствованию законодательства Украины в этой сфере.

***Ключевые слова:** производственно-хозяйственная деятельность, сельскохозяйственный товаропроизводитель, лицензирование, ограничения в осуществлении производственно-хозяйственной деятельности.*

In the article on the basis of the characteristics of the legal regulation of licensing of separate kinds of industrial and economic activities of agricultural producers made suggestions to improve the legislation of Ukraine in this sphere.

***Key words:** industrial and economic activities, agricultural producers, licensing, limitations in the implementation of industrial and economic activities.*

Вступ. Сільськогосподарські товаровиробники самостійно визначають напрями виробничо-господарської діяльності, структуру виробництва та його обсяг, самостійно розпоряджаються виробленою продукцією та отриманими доходами, здійснюють будь-яку діяльність, не заборонену законодавством. Разом із тим здійснення виробничо-господарської діяльності такими товаровиробниками передбачає не лише незалежну практичну реалізацію наданих їм прав, а й виконання передбачених законом обов'язків, у тому числі й дотримання обмежень у здійсненні виробничо-господарської діяльності. Одним із таких видів обмежень є ліцензування, механізм якого має забезпечити, з одного боку, впорядкування діяльності та захист суб'єктів аграрного господарювання, а з іншого – управлінський вплив держави на здійснення виробничо-господарської діяльності застосуванням імперативних норм, яких має дотримуватися суб'єкт при здійсненні визначених законом видів діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Характеристика питань правового регулювання ліцензування окремих видів виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників має важливе теоретичне і практичне значення. Воно полягає як у потребі вдосконалення відпо-

відних положень теорії аграрного права, так і в необхідності гарантувати захист прав сільськогосподарських товаровиробників при запровадженні таких обмежень у їх виробничо-господарській діяльності.

Зазначимо, що проблеми правового регулювання ліцензування господарської діяльності вивчаються переважно в науці господарського права [1; 13, с. 401; 29; 30, с. 8], а представниками аграрно-правової науки вони досліджувалися побіжно, при розгляді інших питань [2, с. 64; 11, с. 72; 12]. Звідси існує потреба охарактеризувати правове регулювання ліцензування у сфері виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників, що вказує на актуальність та новизну теми цієї статті.

Постановка завдання. Завдання даної статті – на підставі характеристики правового регулювання ліцензування окремих видів виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників внести пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в цій сфері.

Результати дослідження. Господарським кодексом України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [14] закріплено загальне визначення ліцензування як засобу державного регулювання у сфері господарювання, спрямованого на забезпечення єдиної державної політики в цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів (п. 1 ст. 14). Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р. № 1775-III [3] конкретизує це поняття як видачу, переоформлення та анулювання ліцензій, видачу дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видачу розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування (абз. 8 ч. 1 ст. 1). Вказані визначення дозволяють виділити такі ознаки, що характеризують ліцензування. По-перше, ліцензування – це діяльність уповноважених державних органів щодо засвідчення права на зайняття певним видом господарської діяльності конкретного сільськогосподарського товаровиробника; по-друге, воно має форму персоналізованого імперативного припису, який зобов'язує суб'єкта аграрного господарювання – сільськогосподарського товаровиробника – діяти в чітко визначених межах, що забезпечується встановленням ліцензійних умов; по-третє, це засіб державного регулювання, що полягає в контролі за додержанням ліцензійних умов та здійсненні заходів щодо усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.

Згідно з ч. 3 ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» ліцензуванню у сфері виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників підлягають такі види діяльності: торгівля пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин) (п. 7.), культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізація (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку (п. 19), торгівля племінними (генетичними) ресурсами, проведення генетичної експертизи походження та аномалій тварин (п. 37), генетично-інженерна діяльність у замкненій системі (п. 44), торгівля рідким паливом з біомаси та біогазом (п. 45). На додаток до цього виробництво і торгівля спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами підлягають ліцензуванню відповідно до спеціальних законів. Розглянемо ліцензування названих видів виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників детальніше.

Так, Закон України «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р. № 86/95-ВР [4] регламентує, що господарська діяльність у сфері торгівлі пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин) провадиться на підставі ліцензії в порядку,

встановленому законом. Такі ліцензії видають органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України (ч. 1 та 2 ст. 9). Перелік органів ліцензування затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування» від 14 листопада 2000 р. № 1698 [15] (у редакції постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку органів ліцензування» від 27 липня 2011 р. № 798 [16]), згідно з п. 8-1 якого органом ліцензування у розглядуваній сфері є Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з торгівлі пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин) було затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17 липня 2013 р. № 439, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 6 серпня 2013 р. за № 1330/23862 [17], розділом II якого встановлено організаційні, кваліфікаційні та особливі вимоги до провадження сільськогосподарським товаровиробником господарської діяльності з торгівлі пестицидами та агрохімікатами; зокрема, вони стосуються наявності певного обладнання, працівників ліцензіата та ін. Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з торгівлі пестицидами та агрохімікатами (тільки регуляторами росту рослин) затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 17 липня 2013 р. № 440, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 6 серпня 2013 р. за № 1331/23863 [18].

Абзацом 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР [5] (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 22 грудня 2006 р. № 530-V [6]) визначено, що культивування рослин, включених до Переліку, – це посів, вирощування рослин, що містять наркотичні речовини, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Згідно зі ст. 15 названого Закону діяльність з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку, на території України забороняється, за винятком діяльності з культивування та (або) використання рослин, включених до списку № 3 таблиці I Переліку, що містять малі кількості наркотичних речовин.

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770 [19], і відповідно до нього до списку № 3 «Рослини, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини і обіг яких допускається для промислових цілей» таблиці I включено 2 позиції: рослини виду мак снотворний та рослини роду коноплі. Згідно з п. 6 Переліку органів ліцензування таким органом у розглядуваній сфері виступає Державна служба України з контролю за наркотиками.

Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 2 лютого 2010 р. № 66, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 12 березня 2010 р. за № 213/17508 [20], передбачено, що для отримання такої ліцензії відповідний сільськогосподарський товаровиробник подає заяву про її видачу, до якої додаються, зокрема, документи про відповідність матеріально-технічної бази ліцензійним умовам, свідоцтво (посвідчення, сертифікат спеціаліста), яке підтверджує професійну придатність керівника сільськогосподарського підприємства до зайняття діяльністю з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та ін. Порядок контролю за додержанням Ліцензійних

умов провадження господарської діяльності з культивування та використання рослин, що містять наркотичні засоби, для промислових цілей затверджено наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Міністерства аграрної політики України від 18 вересня 2003 р. № 100/343, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 6 жовтня 2003 р. за № 898/8219 [21].

Частиною 1 ст. 9 Закону України «Про племінну справу у тваринництві» від 15 грудня 1993 р. № 3691-XII [7] (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про племінне тваринництво» від 21 грудня 1999 р. № 1328-XIV [8]) визначено, що господарська діяльність у племінній справі у тваринництві, пов'язана з торгівлею племінними (генетичними) ресурсами, проведенням генетичної експертизи походження та аномалій тварин, підлягає ліцензуванню та реєстрації відповідно до законодавства. Як вірно зазначається в аграрно-правовій літературі, отримання такої ліцензії виступає однією з умов здійснення господарської діяльності у племінній справі у тваринництві [2, с. 155]. Органом ліцензування у даному випадку виступає Міністерство аграрної політики та продовольства України (п. 8 Переліку органів ліцензування).

Згідно з Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з торгівлі племінними (генетичними) ресурсами, проведення генетичної експертизи походження та аномалій тварин, затверджених наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 1 жовтня 2012 р. № 589, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2012 р. за № 1752/22064 [22], господарську діяльність у названій сфері можуть провадити суб'єкти племінної справи у тваринництві – власники племінних (генетичних) ресурсів з відповідним статусом за наявності належної матеріально-технічної бази та за умови виконання ними організаційних, спеціальних, технологічних та кваліфікаційних вимог. Порядок контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з торгівлі племінними (генетичними) ресурсами, проведення генетичної експертизи походження та аномалій тварин затверджений наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 8 січня 2013 р. № 3, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25 січня 2013 р. за № 184/22716 [23].

Щодо ліцензування генетично-інженерної діяльності у замкненій системі, то абз. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 р. № 1103-V [24] визначено, що такою системою є система здійснення генетично-інженерної діяльності, при якій генетичні модифікації вносяться в організм або ГМО, культивуються, обробляються, зберігаються, використовуються, підлягають транспортуванню, знищенню або похованню в умовах існування систем захисту, що запобігають контакту з населенням та навколишнім середовищем. Порядок ліцензування такої генетично-інженерної діяльності має затвердити Кабінет Міністрів України за поданням Міністерства освіти і науки України (ст. 12 Закону).

Пунктом 29 Переліку органів ліцензування визначено, що органом ліцензування щодо генетично-інженерної діяльності у замкненій системі є МОНмолодьспорт. Проте слід зазначити, що ще Указом Президента України «Питання Міністерства освіти і науки України» від 25 квітня 2013 р. № 240/2013 [25] назване Міністерство перейменовано на Міністерство освіти і науки України.

Інші нормативні акти у сфері ліцензування генетично-інженерної діяльності у замкненій системі відсутні, зокрема, не затверджені Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з генетично-інженерної діяльності у замкненій системі, а також Порядок контролю за їх додержанням.

Характеризуючи питання ліцензування торгівлі рідким паливом з біомаси та біогазом, зазначимо, що пп. 32 та 33 Переліку органів ліцензування встановлено, що органом ліцензування щодо торгівлі рідким паливом з біомаси (крім біоетанолу) та біогазом є Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, а з оптової торгівлі

біоетанолом – Державна податкова служба України. Зазначимо, що постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної фіскальної служби» від 21 травня 2014 р. № 160 [26] названа служба була реорганізована у Державну фіскальну службу України.

Пунктом 42 Переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2001 р. № 756 [27] (у редакції постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» від 22 червня 2011 р. № 712 [28]), встановлено, що до заяви про видачу ліцензії на провадження торгівлі рідким паливом із біомаси та біогазом мають додаватися відомості сільськогосподарського товаровиробника про: (а) наявність власного або орендованого обладнання, споруд, необхідних для провадження відповідного виду господарської діяльності; (б) прилади обліку, що перебувають у користуванні або власності заявника – суб'єкта господарювання, їх технічні характеристики. Самі ж Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з торгівлі рідким паливом із біомаси та біогазом поки що не затверджено.

Згідно з ч. 1 ст. 4 Закону України «Про виноград та виноградне вино» від 16 червня 2005 р. № 2662-IV [9] виробництво виноробної продукції здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності за наявності в них ліцензії. Повноваження щодо видачі таких документів покладено на Державну податкову службу України.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про державне регулювання виробництва й обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» від 19 грудня 1995 р. № 481/95-ВР [10] ліцензії на виробництво коньяку та алкогольних напоїв за коньячною технологією видаються лише тим сільськогосподарським товаровиробникам, які мають повний технологічний цикл виробництва, включаючи витримку і витримку.

Ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового видаються лише сільськогосподарським підприємствам (юридичним особам), а на виробництво алкогольних напоїв – усім сільськогосподарським товаровиробникам.

Висновки. Наведене дозволяє підсумувати, що основними критеріями віднесення окремих видів виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників до таких, що підлягають ліцензуванню, є підвищена небезпечність діяльності для населення та навколишнього природного середовища, її стратегічне значення для держави та наукоємність, у зв'язку з чим вони мають здійснюватися з урахуванням передбачених законом обмежень.

Аналіз приписів законодавства України щодо ліцензування у сфері виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників виявив необхідність його вдосконалення, зокрема, в частині внесення змін до Переліку органів ліцензування щодо коригування назви органів ліцензування (зокрема, МОНмолодьспорту на Міністерство освіти і науки України, Державної податкової служби України на Державну фіскальну службу України).

Більше того, потребують затвердження Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з генетично-інженерної діяльності у замкненій системі та Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з торгівлі рідким паливом із біомаси та біогазом, а також відповідний Порядок контролю за їх додержанням. У вказаних Ліцензійних умовах слід передбачити загальні положення щодо ліцензування названих видів виробничо-господарської діяльності, вимоги до їх провадження (організаційні, кваліфікаційні та особливі), вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища при провадженні відповідних видів виробничо-господарської діяльності.

Перспективою подальших наукових розвідок у напрямі правової регламентації обмежень у здійсненні виробничо-господарської діяльності може бути використання отриманих результатів у майбутніх дослідженнях, а також характеристика правового регулювання отримання документів дозвільного характеру сільськогосподарськими товаровиробниками.

Список використаних джерел:

1. Бекірова Е.Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Е.Е. Бекірова; Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2006. – 17 с.
2. Бобкова А.Г. Аграрне право: конспект лекцій в схемах / А.Г. Бобкова, Ю.М. Павлюченко. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – 244 с.
3. Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
4. Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – Ст. 91.
5. Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 10. – Ст. 60.
6. Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 10. – Ст. 89.
7. Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 2. – Ст. 7.
8. Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 6-7. – Ст. 37.
9. Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 31. – Ст. 419.
10. Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 46. – Ст. 345.
11. Марченко С.І. Організаційно-правові питання товарного сільськогосподарського виробництва в Україні : монографія / С.І. Марченко. – К. : ВГЛ «Обрії», 2010. – 200 с.
12. Марченко С.І. Реалізація принципу свободи підприємницької діяльності в аграрному праві України / С.І. Марченко // Сучасні науково-практичні проблеми екологічного, земельного та аграрного права : матер. «круглого столу», 6 грудня 2013 р. : тези допов. / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2013. – С. 162–164.
13. Мілаш В.С. Господарське право : курс лекцій : у 2-х ч. / В.С. Мілаш. – Ч. 1. – Х. : Право, 2008. – 496 с.
14. Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
15. Офіційний вісник України. – 2000. – № 46. – Ст. 2001.
16. Офіційний вісник України. – 2011. – № 57. – Ст. 2290.
17. Офіційний вісник України. – 2013. – № 64. – Ст. 2341.
18. Офіційний вісник України. – 2013. – № 64. – Ст. 2342.
19. Офіційний вісник України. – 2000. – № 19. – Ст. 789.
20. Офіційний вісник України. – 2010. – № 21. – Ст. 885.
21. Офіційний вісник України. – 2003. – № 41. – Ст. 2189.
22. Офіційний вісник України. – 2012. – № 83. – Ст. 3366.
23. Офіційний вісник України. – 2013. – № 8. – Ст. 315.
24. Офіційний вісник України. – 2007. – № 45. – Ст. 1837.
25. Офіційний вісник України. – 2013. – № 34. – Ст. 1206.
26. Офіційний вісник України. – 2014. – № 46. – Ст. 1213.
27. Офіційний вісник України. – 2001. – № 27. – Ст. 1212.
28. Офіційний вісник України. – 2011. – № 52. – Ст. 2070.
29. Шпомер А.І. Ліцензування господарської діяльності (господарсько-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / А.І. Шпомер; Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
30. Щербина В.С. Господарське право України: навч. посіб. / В.С. Щербина. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 384 с.

